

ОЦІНКА ЯКОСТІ ЖИТТЯ ВИМУШЕНИХ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ ТА УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНОГО СТРЕСУ

Р.А. Нікоряк

Вищий державний навчальний заклад України "Буковинський державний медичний університет", м. Чернівці

Ключові слова:
якість життя,
учасники бойових
дій, вимушені
трудова
мігранти.

Клінічна та
експериментальна
патологія Т.17, №2
(64). С.50-53.

DOI:10.24061/1727-
4338.XVII.2.64.2018.104

E-mail: nikoriakrusya
@gmail.com

Мета роботи - дослідити якість життя осіб чоловічої статі, які перебували у трудовій міграції та тих, які брали участь у військових діях на Сході України.

Матеріали і методи. Досліджено 60 осіб чоловічої статі, а саме: 30 осіб вимушених трудових мігрантів і 30 осіб - учасників бойових дій. Застосовані клініко-психопатологічний, експериментально-психологічний (шкала якості життя WHO QOL-100 ВООЗ ЯЖ - 100) та статистичний методи.

Результати. Проведені дослідження встановили, що якість життя значно погіршилася серед усіх демобілізованих учасників бойових дій та трудових мігрантів майже у всіх сферах життя. Однак серед трудових мігрантів якість життя за деякими показниками, зокрема фінансовими ресурсами і можливістю відпочинку, децю покращилася, але занижена самооцінка домінувала у них у періоди до і після міграції, що негативно впливало на якість життя.

Висновки. Зниження якості життя буковинців внаслідок вимушеної трудової міграції та участі у бойових діях на Сході України становить суттєву медико-психологічну проблему суспільства.

Ключевые слова:
качество жизни,
участники боевых
действий, вынуж-
денные трудовые
мигранты.

Клиническая и
экспериментальная
патология Т.17, №2
(64). С.50-53.

ОЦЕНКА КАЧЕСТВА ЖИЗНИ ВЫНУЖДЕННЫХ ТРУДОВЫХ МИГРАНТОВ И УЧАСТНИКОВ БОЕВЫХ ДЕЙСТВИЙ В УСЛОВИЯХ СОЦИАЛЬНОГО СТРЕССА

Р.А. Нікоряк

Цель работы - исследовать качество жизни мужчин, которые находились в трудовой миграции и тех, которые принимали участие в боевых действиях на Востоке Украины.

Материалы и методы. Обследованы 60 мужчин, а именно: 30 человек вынужденных трудовых мигрантов и 30 человек - участников боевых действий. Использованы клинико-психопатологический, экспериментально-психологический (шкала качества жизни WHO QOL-100 ВОЗ КЖ - 100) и статистические методы.

Результаты. Проведенные исследования установили, что качество жизни значительно ухудшилось среди всех демобилизованных участников боевых действий и трудовых мигрантов почти во всех сферах жизни. Однако среди трудовых мигрантов качество жизни по некоторым показателям, а именно: финансовые ресурсы и возможность отдыха несколько улучшились, но сниженная самооценка доминировала у них в периоды до и после миграции, что негативно сказалось на качестве их жизни.

Выводы. Снижение качества жизни буковинцев вследствие вынужденной трудовой миграции и участие в боевых действиях на Востоке Украины составляет существенную медико-психологическую проблему общества.

Key words: the
Quality of Life,
Forced Labor
Migrants,
participants of
military actions.

Clinical and
experimental
pathology. Vol.17,
№2 (64). P.50-53.

ASSESSMENT OF THE QUALITY OF LIFE IN FORCED LABOR MIGRANTS AND IN THE PARTICIPANTS OF MILITARY ACTION UNDER CONDITIONS OF SOCIAL STRESS

R.A. Nikoriak

Purpose: explore the quality of life of men who were in labor migration and in Bukovinians, who took part in military action in the East of Ukraine.

Material and methods. 60 men were examined: 30 forced labor migrants and 30 - participants of military actions. Clinical-psychopathological, experimental-psychological methods were used, as well as the Scale of Quality of Life WHOQOL-100 and statistic methods.

Results. The conducted research established that quality of life significantly deteriorated among the participants of the military actions almost in all spheres of life. The quality of life among labor migrants became a little better in some indices, namely - financial resources and possibility to rest improved, but a reduced self-appraisal dominated in them in periods before and after migration what negatively influenced on their

lives.

Conclusions: *decrease of the life quality in Bukovinians because of the Forced Labor Migration and participation in military action in the East of Ukraine becomes a significant medico-psychological problem of the society.*

Вступ

Вважається, що якість життя є характеристикою фізичного, психологічного, емоційного й соціального функціонування, що має в основі суб'єктивне сприйняття [1,3]. Якість життя є показником загального благополуччя людини, зокрема задоволення життям із урахування власних оцінок індивідом свого здоров'я і благополуччя [4,8].

Цікавість до вивчення взаємозв'язку суспільного розвитку і психічного здоров'я суспільства, особливостей якості життя українців протягом останніх років значно зросла. Це, в першу чергу, пов'язано із суттєвими змінами в житті українського суспільства, особливо за останні чотири роки [5,6]. Трудова міграція для українців не нова, однак, і не проблема, яка залишилася в минулому. За останні двадцять років чисельність заробітчан за межами України тільки збільшилася і на сьогодні за різними джерелами на заробітки кожного місяця виїжджають до 100 тисяч людей не від "хорошого життя". Такий "міграційний бум" працездатного населення погіршує і так важке становище в економічному секторі держави [2]. Тривалі військові дії на Сході України призвели до понад 10 тисяч загиблих, поранених, інвалідів і в найближчий час немає завершеності стосовно вирішення даного питання [7]. Усе це лягло тяжким тягарем на українців і створило соціальну напругу в державі та в кожному регіоні [9].

Проведені дослідження якості життя є важливим методом оцінки основних аспектів життя людини на індивідуальному рівні, зроблені самим хворим і тому є і надійним показником його загального стану, що дає змогу вирішувати низку актуальних проблем у сфері охорони здоров'я й соціальній сфері щодо психопрофілактики і соціального захисту учасників бойових дій і трудових мігрантів, надаючи їм соціальний захист і роботу в Україні.

Мета роботи

Дослідити якість життя осіб чоловічої статі, які перебували у трудовій міграції та тих, які брали участь у військових діях на Сході України.

Матеріали і методи дослідження

Досліджено 60 осіб чоловічої статі, а саме: 30 осіб вимушених трудових мігрантів і 30 осіб - учасників бойових дій. Застосовані клініко-психопатологічний, експериментально-психологічний (шкала якості життя WHO QOL-100 ВООЗ ЯЖ - 100) та статистичний методи.

Результати та їх обговорення

Проведені клініко-психопатологічні та експериментально-психологічні дослідження якості життя за допомогою шкали якості життя WHO QOL-100 ВООЗ ЯЖ - 100 у демобілізованих учасників бойових дій та виму-

шених трудових мігрантів, складених за оцінкою самого пацієнта, дає змогу відтворити об'єктивну картину здоров'я, тому що на перший план виступає суб'єктивне переживання хвороби, а саме: задоволеності-незадоволеності, благополуччя-неблагополуччя.

Нами виділені найбільш значимі напрями дослідження якості життя людей, які перебували під дією потужного стрес-фактору, зокрема участі в бойових діях та трудовій міграції з урахуванням регіональних особливостей, включаючи психологічний, фізичний, соціальний та матеріальний добробут обстежених.

У фізичній сфері серед учасників бойових дій дискомфорт, життєва виснаженість, порушення сну та відпочинку до мобілізації не спостерігались. Натомість, після демобілізації дискомфорт та життєва виснаженість проявлялися у всіх досліджуваних, а порушення сну - у 70% осіб. Це вказує на те, що бойовий стрес-фактор виснажує людину і фізично, і психічно. Серед вимушених трудових мігрантів дискомфорт через відсутність постійної, достойної роботи в Україні зафіксовано у 100% осіб, а після повернення - у 50% осіб, життєва виснаженість - у всіх, а порушений сон - у 66,7% осіб. Трудові мігранти це пов'язували з тяжкою фізичною працею за кордоном (робота на будівництві й у сільському господарстві) по 12 і більше годин.

У психологічній сфері у всіх чоловіків до мобілізації спостерігалися позитивні емоції і позитивна самооцінка. Негативні емоції були у 16,7% чоловіків. Такі показники, як мислення, пам'ять, зовнішність досліджуваними не бралися до уваги. Натомість, кількість демобілізованих осіб із позитивними емоціями зменшилась у 83,3% осіб, а позитивна самооцінка спостерігалася у 66,7% осіб. Кількість осіб з негативними емоціями зросла до 100%. Серед вимушених трудових мігрантів до виїзду закордон позитивні емоції і позитивна самооцінка спостерігалася у 60% осіб, а негативні емоції - у 40% осіб через відсутність роботи на батьківщині і, відповідно, занижену самооцінку. Після повернення додому у 40% осіб помітні позитивні емоції, а кількість осіб з негативними емоціями зросла в 1,5 рази через психологічні приниження, від яких вони потерпали, працюючи не за фахом, а робітниками без кваліфікації, через це, відповідно, позитивна самооцінка не спостерігалася взагалі.

У сфері рівень незалежності та здатність виконувати повсякденні справи в учасників бойових дій до мобілізації і у трудових мігрантів до міграції становили 100%. Натомість ця ж складова після демобілізації в учасників бойових дій знизилася і тільки 66,7% осіб були здатними виконувати повсякденні справи. У трудових мігрантів ця здатність залишалася на до міграційному рівні. Залежність від емоційно значущої людини до мобілізації і до міграції учасниками бойових дій і трудових мігрантів не бралися до уваги, однак після повернення додому учасники бойових дій у 100% випадків, а

трудова мігранти у 50% випадків стали залежними від родини. Сильними чоловіками, здатними виконувати фізичну роботу, себе вважали і учасники бойових дій, і трудові мігранти до міграції і мобілізації, а після повернення додому ця здатність впала на 40% випадків серед учасників бойових дій і знизилася наполовину серед трудових мігрантів.

У сфері соціальних взаємостосунків особисті стосунки в учасників бойових дій так само як і у трудових мігрантів, у періоди до і після зберігали сталу величину. Практичну соціальну підтримку потребували 33,3% демобілізовані особи. До мобілізації ця підтримка учасниками бойових дій не бралася до уваги, так само, як і трудові мігранти не переймалися даною ситуацією в період до і після міграції. Сексуально активними були всі досліджувані в періоди до і після мобілізації і міграції. Натомість в учасників бойових дій сексуальна активність зменшилася після демобілізації у 3,7 раза. Сексуальна активність у трудових мігрантів після повернення додому знизилася у 1,5 раза.

У сфері навколишнього середовища фізична небезпека і захищеність в 2 рази була вищою серед мобілізованих у порівнянні з трудовими мігрантами. Після демобілізації і повернення додому трудових мігрантів незахищеними себе вважали всі учасники бойових дій і у 5 разів менша, ніж в осіб трудових мігрантів. Домашня

оточення цінували всі досліджувані учасники бойових дій і трудові мігранти в періоди до і після повернення додому. Дані показники знизилися серед демобілізованих у 1,7 раза, а трудових мігрантів - у 1,2 раза. Тобто як в учасників бойових дій так і в трудових мігрантів після повернення додому з'явилися непорозуміння, а іноді і суперечки з дружинами і дітьми. Фінансове забезпечення в учасників бойових дій до мобілізації і у трудових мігрантів до міграції було вкрай низьким у 33,3 % осіб у співвідношенні 1:1, а після повернення додому в учасників бойових дій майже не змінилося, а трудові мігранти вважали себе на певний період забезпеченими, "але якою ціною". Можливість отримання нової інформації і навичок до мобілізації і міграції відзначали усі досліджувані, а серед трудових мігрантів після повернення втратили своє зростання 73,3% осіб через некваліфіковану роботу. Можливість використовувати відпочинок у період до мобілізації і міграції відзначали всі досліджувані, а після повернення 100% осіб трудових мігрантів могли собі дозволити відпочинок, однак 73,3 % осіб серед учасників бойових дій - не мали змоги.

Духовність після демобілізації зросла в 2 рази, як серед учасників бойових дій, так і серед трудових мігрантів. Страх на війні та приниження за принципом меншовартості стали тією рушійною силою, яка повернула досліджуваних до віри, що видно з таблиці.

Таблиця

Розподіл складових основних життєвих сфер людини

Сфера (S)	Субсфера (F)	Учасники бойових дій		Вимушені трудові мігранти	
		до мобілізації	після демобілізації	до міграції	після повернення додому
I. Фізична сфера	1. Дискомфорт	0	100	100	50+
	2. Життєва виснаженість	0	100	0	100
	3. Сон та відпочинок	0	70	0	66,7
II. Психологічна сфера	4. Позитивні емоції	100	16,7	60	40
	5. Мислення, пам'ять	-	-	-	-
	6. Позитивна самооцінка	100	33,3	60	0
	7. Негативні емоції	16,7	100	40	60
	8. Зовнішність	-	-	-	-
III. Рівень незалежності	9. Здатність виконувати повсякденні справи	100	66,7	100	100
	10. Залежність від емоційно-значущої в їх житті людини	-	100	-	50
	11. Здатність до виконання роботи	100	60	100	50
IV. Соціальні взаємостосунки	12. Особисті відношення	100	100	100	100
	13. Практична соціальна підтримка	-	33,3	-	-
	14. Сексуальна активність	100	26,7	100	66,7
V. Навколишнє середовище	15. Фізична небезпека і захищеність	33,3	0	16,7	20
	16. Домашнє оточення	100	60	100	83,3
	17. Фінансові ресурси	33,3	36,7	33,3	100
	18. Можливість отримання нової інформації та навичок	100	100	100	26,7
	19. Можливість відпочинку і розваг та їх використання	100	26,7	100	100
VI. Духовна сфера	20. Духовність (релігія), особисті переконання	50	100	33,3	66,7

Висновки

Проведені дослідження незадоволення найважливіших сфер життя учасників бойових дій і трудових мігрантів свідчить про негативне сприйняття свого буття і, відповідно, низьку якість їхнього життя. Зниження якості життя буковинців внаслідок вимушеної трудової міграції та участі у бойових діях на Сході України становить суттєву медико-психологічну проблему суспільства.

Перспективи подальших досліджень

Оскільки, якість життя враховує різноманітні аспекти людського життя, тому наукові та практичні розробки стосовно питань подальшого дослідження якості життя продовжують залишатися пріоритетним напрямом медицини сьогодення.

Список літератури

1. Бакіров ВС, редактор. Якість життя населення пострадянських країн у соціологічному вимірі. Харків; 2008. 216 с.
2. Венгер ОП. Особливості депресивних розладів у емігрантів та реемігрантів. Медична психологія. 2015;10(2):27-30.
3. Гусевская КС. Качество жизни населения: понятие, показатели и современное состояние [Интернет]. Чита; 2010 [цитировано 2018 Май 21]. 22 с. Доступно: <https://www.rae.ru/forum/2011/pdf/article605.pdf>
4. Дорошенко ЮО, Степанюк ОО. Критеріально-факторне оцінювання якості життя людини. Вісник Державної академії житлово-комунального господарства. 2009;(2):10-30.
5. Жеребин ВМ. Индикаторы качества жизни населения. Вопросы статистики. 2012;(3): 25-36.
6. Мельниченко ОА. Підвищення рівня та якості життя населення: механізм державного регулювання: монографія. Харків; 2008. 232 с.
7. Матяш ММ, Худенко ЛІ. Український синдром: особливості посттравматичного стресового розладу в учасників антитерористичної операції. Український медичний часопис. 2014; 6:124-7.
8. Пінчук ІЯ, Бабова КД, Гоженко АІ. Стрес і людина: медико-психологічна допомога при стресових розладах. Методичний посібник. Київ; 2014. 92 с.
9. Калачова ІВ. Соціальні індикатори рівня життя населення. Статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України; 2013. 221 с.

Відомості про авторів:

Нікоряк Р.А. - асистент кафедри нервових хвороб, психіатрії та медичної психології ім. С.М. Савенка Вищого державного навчального закладу України "Буковинський державний медичний університет", м. Чернівці

Сведения об авторах:

Никорьяк Р. А. - ассистент кафедры нервных болезней, психиатрии и медицинской психологии им. С.М. Савенка Высшего государственного учебного заведения Украины "Буковинский государственный медицинский университет", г. Черновцы, Украина

Information about the authors:

Nikoriak R.A.- assistant of the department of neurology, psychiatry and medical psychology called by S.M. Savenco the Higher State Educational Establishment of Ukraine "Bukovina State Medical University", Chernivtsy, Ukraine

10. Хаустова ВС, Омельченко ОІ. Інтегральне оцінювання рівня життя населення регіонів України методом ентропії. Актуальні проблеми економіки. 2011;2:137-46.

References

1. Bakirov VS, redaktor. Yakist' zhyttia naselennia postradians'kykh krain u sotsiologichnomu vymiri [Quality of life of the population of the post-Soviet countries in the sociological dimension]. Kharkiv; 2008. 216 s. (in Ukrainian).
2. Venher OP. Osoblyvosti depresyvykh rozladiv u emigrantiv ta reemigrantiv [Features of depressive disorders in emigrants and reemigrants]. Medychna psykholohiia. 2015;10(2):27-30. (in Ukrainian).
3. Gusevskaya KS. Kachestvo zhizni naseleniya: ponyatie, pokazateli i sovremennoe sostoyanie [Quality of life of the population: concept, indicators and current status] [Internet]. Chita; 2010 [tsitirovano 2018 May 21]. 22 s. Dostupno: <https://www.rae.ru/forum2011/pdf/article605.pdf> (in Russian).
4. Doroshenko YuO, Stepaniuk OO. Kryterial'no-fakturne otsiniuvannia yakosti zhyttia liudyny [Criterion-factor estimation of the quality of human life]. Visnyk Derzhavnoi akademii zhytlovo-komunal'noho hospodarstva. 2009;(2):10-30. (in Ukrainian).
5. Zherebin VM. Indikatory kachestva zhizni naseleniya [Indicators of the quality of life of the population]. Voprosy statistiki. 2012;(3): 25-36. (in Russian).
6. Mel'nychenko OA. Pidvyschennia rivnia ta yakosti zhyttia naselennia: mekhanizm derzhavnoho rehuliuвання [Improving the level and quality of life of the population: the mechanism of state regulation]: monohrafiia. Kharkiv; 2008. 232 s. (in Ukrainian).
7. Matiash MM, Khudenko LI. Ukrainys'kyi syndrom: osoblyvosti posttravmatychnoho stresovoho rozladu v uchasykyv antyterorystychnoi operatsii [Ukrainian syndrome: peculiarities of post-traumatic stress disorder in participants of antiterrorist operation]. Ukrain's'kyi medychnyi chasopys. 2014;6:124-7. (in Ukrainian).
8. Pinchuk Ia, Babova KD, Hozhenko AI. Stres i liudyna: medyko-psykholohichna dopomoha pry stresovykh rozladakh. Metodychnyi posibnyk [Stress and man: medical and psychological help in stress disorders. Methodical manual]. Kyiv; 2014. 92 s. (in Ukrainian).
9. Kalachova IV. Sotsial'ni indykatory rivnia zhyttia naselennia. Statystychnyi zbirnyk [Social indicators of living standards. Statistical Collection]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy; 2013. 221 s. (in Ukrainian).
10. Khaustova Vle, Omel'chenko OI. Intehral'ne otsiniuvannia rivnia zhyttia naselennia rehioniv Ukrainy metodom entropii [Integral estimation of living standards of the population of regions of Ukraine by the entropy method]. Aktual'ni problemy ekonomiky. 2011;2:137-46. (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 12.04.2018

Рецензент – проф. А.С.Борисюк

© Р.А. Нікоряк, 2018